

Profesor Jan Kutek – wybitny badacz jury, stratygraf, sedimentolog i tektonik

Jerzy B. Miecznik¹

Professor Jan Kutek – outstanding researcher of the Jurassic System, stratigrapher, sedimentologist and tectonicist. *Prz. Geol.*, 67: 973–981.

Abstract. Jan Kutek (1935–2013), Polish geologist graduated from the University of Warsaw, and then its Professor. He was an outstanding researcher of the Upper Jurassic and the creator of the internationally important centre for Jurassic study at the University of Warsaw, especially in the field of stratigraphy and its methodology. He devoted many years to the study of Volgian deposits in Poland and to detailed biostratigraphic correlation of Volgian and Tithonian formations. He also worked on the tectonics of the Polish Lowlands, tectonic evolution of the Holy Cross Mountains during the Alpine epoch, and the origin of the Danish-Polish Furrow, interpreting it as an asymmetric rift structure. He was interested in the issue of time in the geological history of the Earth and the hypothesis of the applicability of unorthodox concepts of time in geology.

Keywords: Jurassic in Poland, Tithonian and Volgian, Holy Cross Mountains, Danish-Polish Furrow origin

Jan Kutek (1935–2013) był wybitnym badaczem jury górnej, twórcą ważnego w skali międzynarodowej ośrodka studiów nad jurą na Uniwersytecie Warszawskim, szczególnie w zakresie stratygrafii i jej metodologii. Z czasem swoje zainteresowania rozszerzył na tektonikę Niżu Polskiego, zajmował się m.in. ewolucją tektoniczną obszaru Gór Świętokrzyskich w epoce alpejskiej i genezą bruzdy duńsko-polskiej. Odznaczał się imponującą erudycją, biegłością warsztatową i otwartością na nowe idee (Matyja, Wierzbowski, 2013; Nekrolog, 2013; Szulczewski, 2016).

DZIECIŃSTWO, SZKOŁA I STUDIA

Jan Ryszard Kutek urodził się 5 stycznia 1935 r. w Rakszawie k. Łańcuta na Podkarpaciu, w rodzinie Ryszarda Kutka, technika włókienniczego, i Stanisławy, z domu Wiech, nauczycielki. Po wybuchu wojny i utracie przez matkę w 1940 r. pracy w Rakszawie przeniósł się z nią do Krakowa, gdzie ojciec już wcześniej zdobył możliwości zarobkowania jako majster. Śmierć ojca podczas działań wojennych roku 1945 sprawiła, że oboje z matką przeprowadzili się do Częstochowy i tam Janek ukończył w 1948 r. szkołę podstawową, a następnie w 1952 r. Liceum Ogólnokształcące im. H. Sienkiewicza. W tym samym roku rozpoczął studia geologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim, ale z powodów mieszkaniowych i rodzinnych (matkę czekało długotrwałe leczenie szpitalne w Warszawie) przeniósł się wkrótce (1953) do Warszawy, gdzie kontynuował studia na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego (Kutek 1953, 1955; Almanach Absolwentów...).

Szybko dał się poznać jako prymus, jak wspomina jego kolega ze studiów dr Wojciech Salski *najzdolniejszy na roku, erudyta i dusza towarzystwa* (inf. ustna Salski, 2019). A tak pisał o nim w roku 1956 prof. Edward Passendorfer, kierownik Katedry Geologii Ogólnej: [...] *J.R. Kutek jest*

Ryc. 1. Profesor Jan Kutek

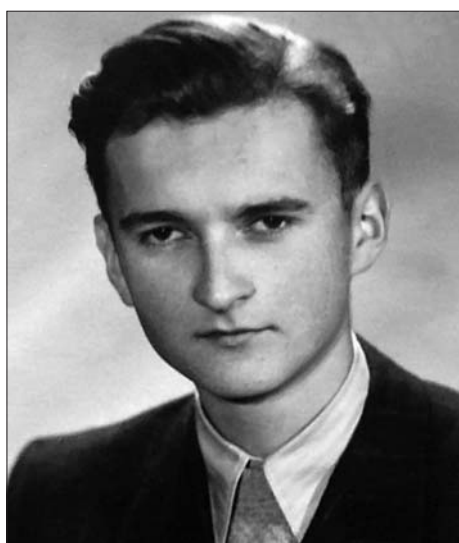
obecnie studentem IV roku geologii U.W. W czasie studiów wykazał bardzo wybitne uzdolnienia w zakresie nauk geologicznych czego wyrazem jest, że przy egzaminach uzyskał prawie że wyłącznie noty bardzo dobre². Wybitne zdolności naukowe i dydaktyczne wykazał w czasie kursu terenowego w Chęcinach dla I-ego roku studiów na którym był samodzielny kierownikiem jednej z grup [...] – należącej do najlepszych, oraz przy innych okazjach np. podczas prac geologicznych w Tatrach, w wyjątkowo trudnym terenie, tak ze względu na temat jak i warunki pracy (Passendorfer, 1956). Nic dziwnego, że już jako student pełnił w latach 1955–1957 funkcję zastępcy asystenta. Należy wspomnieć o jego zainteresowaniu filozofią. Zanim zdecydował się na

¹ Emerytowany pracownik Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego; jerzybartm@gmail.com

² Najwyższe w ówczesnie stosowanej 5-stopniowej skali.

Ryc. 2. Jan Kutek z matką, lata wojny, Kraków

Ryc. 3. Jan Kutek w czasach maturalnych. Częstochowa, 1952 r.

geologię rozważał studiowanie tego kierunku, ale zrezygnował z pomysłu ze względu na upolitycznienie studiów filozoficznych w ówczesnej Polsce (P. Kutek, 2019, inf. ustna). Zamiłowanie do filozofii nigdy go nie opuściło. Filozoficzne ujmowanie różnych problemów geologicznych będzie jedną z charakterystycznych cech jego twórczości naukowej. W roku 1957 uzyskał magisterium z geologii stratygraficzno-poszukiwawczej na podstawie pracy pt. *Podstawowe zdjęcie geologiczne okolic Przedborza* wykonanej pod kierunkiem prof. Passendorfera i objął stanowisko asystenta w Zakładzie Geologii Dynamicznej UW. Do zakładu trafiali wyróżniający się zdolnościami absolwenci, starannie dobierani przez profesora. W znaczącej części byli to jego magistranci, przygotowujący swoje prace dyplomowe w Tatrach, głównym rejonie działalności Passendorfera. Wkrótce powstała znana *szkoła tatrzańska prof. Passendorfera*, a okres jej największej aktywności w latach 60. XX w. bywa określany jako *złoty okres tatrzańskiej geologii* (Passendorfer, 1978; Wójcik, 1988; Miecznik, 2017). Jan Kutek, który niewątpliwie należał do najzdolniejszych uczniów Passendorfera, nie uczestniczył w eksploracji tatrzańskiej, lecz zajął się problematyką epiplatformowej jury Niżu Polskiego, z którą zetknął się podczas przygotowywania pracy magisterskiej.

REWIZJA PODZIAŁU STRATYGRFICZNEGO GÓRNEJ JURY W POLSCE I METODOLOGIA STRATYGRAFII

Swoje badania stratygraficzne jury Kutek rozpoczął na obszarze północno-zachodniego obrzeżenia mezozoicznego Gór Świętokrzyskich, koncentrując się na najwyższych ogniwach górnej jury, kimerydzie i bononie, odsłoniętych w rejonach Przedborza, Stobnicy i Ręczna oraz Tomaszowa Mazowieckiego (Kutek, 1961a, b, 1962a; Kutek, Witkowski, 1963). Jednocześnie zapoznawał się z odsłonięciami utworów górnourajskich w innych częściach kraju i z całą złożonością problematyki jurajskiej w Polsce.

Trzeba wyjaśnić, że w owych czasach w Polsce stosowano jeszcze przestarzały podział stratygraficzny jury górnej, który na obszarze świętokrzyskim został w znacznej mierze wprowadzony przed I wojną światową przez prof. Jana Lewińskiego. W latach międzywojennych uległ on pewnym modyfikacjom, a po II wojnie światowej zaczęto go stosować także w innych rejonach Polski pozakarpackiej. Podział obejmował piętra: oksford, raurak, astart, kimeryd, bonon i purbek. Jego korzenie pochodziły głównie z Francji, gdzie jednak nigdy nie uzyskał powszechnego uznania. *Wytworzyła się do pewnego stopnia paradoksalna sytuacja – pisał prof. Henryk Świdziński – francuski schemat stratygraficzny stał się lokalnym podziałem polskim, nie opartym należycie na poziomach amonitowych i trudnym wskutek tego do porównania z innymi podziałami malmu* (Świdziński, 1967). Badania Jana Kutka szybko ujawniły słabości podziału, w maju i czerwcu 1962 r. wystąpił z postulatem istotnej rewizji schematu stratygraficznego jury górnej w Polsce, proponując rezygnację z terminów astart, bonon i purbek. W swoim doktoracie (Kutek, 1962b) przedstawił nowy podział górnego malmu, oparty na amonitach, poddał krytyce traktowanie purbeku jako jednostki stratygraficznej, wskazując, że termin ten nie oznacza piętra tylko fację (bez amonitów). Ponieważ w bononie nie występują amonity typu portlandzkiego, a jego stratygrafia jest oparta na amonitach typu wołżańskiego, uznał że w Polsce nie należy wyróżniać bononu, lecz piętro wołzańskie (wołg) z facją purbeku w jego obrębie. Wypada wyjaśnić, że wobec silnego zróżnicowania biogeograficznego fauny amonitowej, które zaznaczyło się pod koniec jury, wyróżniono w Europie trzy prowincje amonitowe: portlandzką (Wielka Brytania, N Francja), wołzańską (Rosja) i tytońską (obszar Tetydy i obrzeża) (Kutek, 1977). Co się zaś tyczy astartu, to Kutek zwrócił uwagę na fakt, że utwory jurajskie zaliczane do astartu nie mają ustalonych granic biostratygraficznych

Ryc. 4. Jan Kutek w terenie ze studentami, Chęciny, lipiec 1961 r.

Ryc. 5. Uroczyste wręczenie dyplomu doktorskiego, z lewej Jan Kutek, z prawej prof. Edward Passendorfer. Uniwersytet Warszawski, 1963 r.

Ryc. 6. W Górach Świętokrzyskich, od lewej: Wojciech Brochwicz-Lewiński, Jeannine R. Geysant, Jan Kutek, NN, czerwiec 1965. Fot. Raymond Enay?

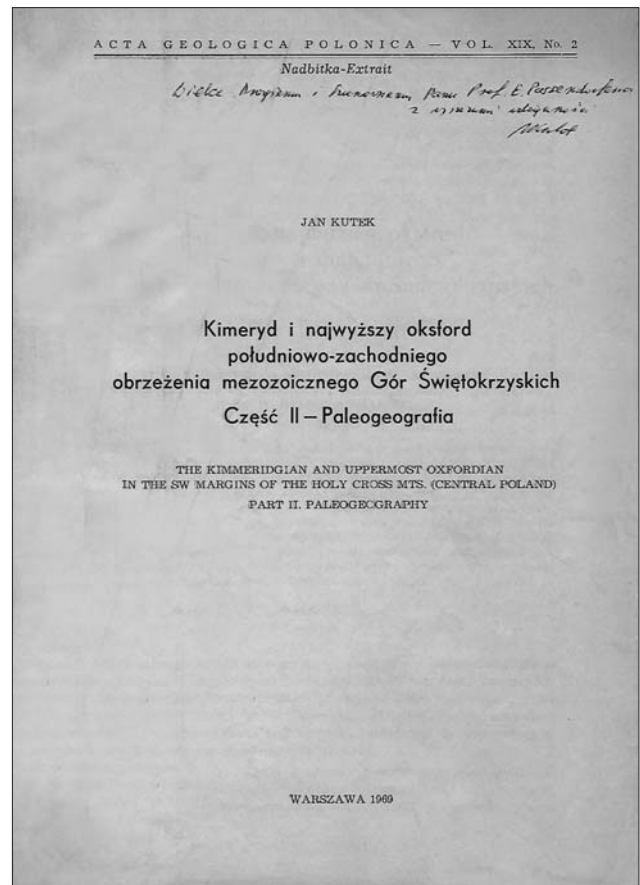
i nie tworzą określonego piętra, lecz stanowią jednostki litostratygraficzne (Kutek, 1962a). Jego propozycje nie zostały jednak dobrze przyjęte przez większość polskich badaczy jury.

Wkrótce, w sierpniu 1962 r., odbyło się w Luksemburgu międzynarodowe Kolokwium Jurajskie, działające z ramienia Międzynarodowego Kongresu Geologicznego (z powodu braku zaproszenia bez udziału polskich przedstawicieli), gdzie poglądy Kutka znalazły wsparcie w zaleceniach Kolokwium. Przewidziano w nich podział malmu tylko na trzy piętra: oksford, kimeryd oraz portland, tyton lub wołg, rezygnację z wyróżniania rauraku i stosowanie terminu purbek jedynie w znaczeniu facjalnym. Pominięto zagadnienia astartu i bononu, ponieważ piętra te nie były już niemal nigdzie poza Polską wyróżniane (Kutek, 1967). Wobec trwających rozbieżności między stanowiskiem J. Kutka a innymi badaczami jury w Polsce, głównie z Instytutu Geologicznego, prof. Edward Passendorfer, ze względu na wagę problemu, zaproponował w grudniu 1962 r. na zebraniu Polskiego Towarzystwa Geologicznego zwołanie spotkania dla przedyskutowania spornych kwestii (Passendorfer, 1967). Na I Jurajskim Kolokwium w Polsce zorganizowanym w czerwcu 1964 r. na Wydziale Geologii UW Jan Kutek podtrzymał wysuwane wcześniej postulaty, wnosząc jednocześnie, na podstawie wyników własnych badań, rezygnację z wyróżniania rauraku, z tych samych powodów co

astartu. Wobec faktu, że fauna amonitowa w malmie polskim nie zawiera żadnych osobliwości, które uniemożliwiałyby wydzielenie w Polsce na podstawie korelacji wiekowej pięter wyróżnianych poza jej granicami, stwierdził, że nie ma żadnych powodów, aby nie stosować podziału jury górnej zalecanego przez Jurajskie Kolokwium w Luksemburgu. Powtórnie wypowiedział się w sprawie najwyższego piętra jury (portland = wołg = tyton), stwierdzając, że choć w górnej części górnego polskiego malmu w facji purbek występuje fauna małżoraczkowa podobna do znanej z prowincji portlandzkiej, to o nazwie proponowanego przez niego piętra wołg przesądza obecność fauny amonitowej typu wołżańskiego z podrzędnym udziałem amonitów typu tytońskiego, co, warto dodać, świadczy o istnieniu połączeń morza środkowej Polski z morzami Rosji i Karpat (Kutek, 1962b, 1967).

Pracę doktorską Jan Kutek (Kutek, 1962b) wykonał pod kierunkiem prof. Passendorfera, została ona opublikowana w 1962 r., a obroniona w roku następnym. Recenzentami rozprawy byli doc. Henryk Makowski i prof. Henryk Świdziński, który w przedłożonej recenzji napisał o 28-letnim doktorancie, że *już dziś może być uważany za jednego z zaawansowanych znawców górnego malmu w Polsce* (Świdziński, 1963). Za wysoki poziom naukowy rozprawy autor został wyróżniony nagrodą Ministra Szkolnictwa Wyższego III stopnia (Barczyk, 1969). W październiku 1963 r. dr. Kutka powołano na stanowisko adiunkta.

W kolejnych latach Kutek zajmował się badaniami kimerydu i oksfordu południowo-zachodniego mezozoicznego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich i wypiętrzenia Radomska. Do tego czasu badane utwory zaliczano do kimery-

Ryc. 7. Strona tytułowa II części rozprawy habilitacyjnej Jana Kutka z dedykacją autora dla prof. Edwarda Passendorfera, 1969 r.

Ryc. 8. Posiedzenie Senatu Uniwersytetu Warszawskiego. Na pierwszym planie po lewej stronie prof. Jan Kutek, za nim – z lewej prof. Jan Szczepański, z prawej prof. Andrzej Radwański. W prawej części zdjęcia w okularach prof. Michał Szulczewski

Ryc. 9. Z uroczystości wręczenia prof. Stanisławowi Dżułyńskiemu dyplomu doktora honoris causa UW. Jan Kutek i Stanisław Dżułyński, 22 listopada 1996 r. Arch. B.A. Matyi

du i astartu. Ich podział stratygraficzny opracowany przez Kutka, po raz pierwszy oparty na amonitach, pozwolił na wyróżnienie pięciu poziomów amonitowych reprezentujących najwyższy oksford oraz kimeryd (Kutek, 1968). Druga część tej bardzo interesującej rozprawy została poświęcona litologii i sedymentacji skał węglanowych (oolity, onkolity, wapienie z koralami i in.), w bardzo nowoczesnym na owe czasy ujęciu, z wykorzystaniem do interpretacji modelu bahamskiego (Kutek, 1969). Rozprawa przyczyniła się do wzbogacenia polskiej literatury geologicznej w wiele nowych klasyfikacji skał węglanowych, terminów petrograficznych i sedymentologicznych oraz *pouczające przykłady analizy mikrofacjalnej* (Gradziński i in., 1986). Duży nacisk dr Kutek położył na problematykę paleogeograficzną, zagadnienia subsydencji i kontaktu utworów jury i kredy oraz wykazał, że w jurze górnej obszar trzonu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich nie stanowił odrębnego elementu paleogeograficznego (Kutek, 1969). Monografia została przedstawiona jako rozprawa habilitacyjna, w 1969 r. autor uzyskał stopień doktora habilitowanego i nagrodę Wydziału III Polskiej Akademii Nauk za wysoki poziom naukowy pracy. W następnym roku został powołany na stanowisko docenta i wicedyrektora Instytutu

Geologii Podstawowej UW, a w 1973 r. na jego dyrektora (do 1978 r.). Równolegle pełnił funkcje kierownika Zakładu Geologii Dynamicznej (1969–1971), a następnie Zakładu Tektoniki i Kartografii Geologicznej (do 1994 r.). W związku z realizacją przez polskich geologów mapy geologicznej Kuby na zaproszenie Kubańskiej Akademii Nauk w 1973 r. odbył ponad 2-miesięczną podróż na Kubę jako konsultant w zakresie stratygrafii pogranicza jury i kredy.

Szczególne miejsce w dorobku doc. Kutka zajmują badania nad metodologią stratygrafii. Był on autorem pionierskiej w polskiej literaturze geologicznej pracy *Poziomy biostratygraficzne – zarys problematyki* (Kutek, 1972), która nadal stanowi lekturę obowiązkową dla zajmujących się stratygrafią (Nekrolog, 2013), odegrał znaczącą rolę w opracowaniu pierwszego kodeksu stratygraficznego w Polsce *Zasady polskiej klasyfikacji, terminologii i nomenklatury stratygraficznej* (1975), prowadził wykłady monograficzne na temat wybranych zagadnień ze stratygrafii i paleogeografii jury oraz metod i zasad biostratygrafii. Intrygowało go zagadnienie czasu w geologicznej historii Ziemi. Dostrzegane niespójności w ocenach prędkości lub częstotliwości procesów geologicznych stwierdzanych w odległej przeszłości, datowanych metodami geochronologii izotopowej, z przebiegiem procesów niedawnych lub współczesnych, datowanych w inny sposób, skierowały go ku filozoficznym rozważaniom nad hipotezą stosowalności nieortodoksyjnych koncepcji czasu w geologii (Kutek, 2002).

W 1974 r. Jan Kutek ożenił się z Barbarą Wroczyńską, malarką, absolwentką Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (Słownik artystów plastyków, 1972), z którą miał syna Piotra, geologa i eksperta naftowego.

BADANIA TEKTONICZNE

Z czasem doc. Kutek rozszerzył swoje naukowe zainteresowania na zagadnienia tektoniczne, podejmując wspólnie z dr. Jerzym Głazkiem badania rozwoju obszaru Gór Świętokrzyskich w alpejskim cyklu diastroficznym (Kutek, Głazek, 1972). Autorzy pracy wyszli od stwierdzenia, że obszar świętokrzyski jest położony na przecięciu się dwóch dużych jednostek geotektonicznych: antyklinorium śródpolskiego i równoleżnikowej strefy metakarpackiej (wał metakarpacki i łęk przedkarpacki; Nowak, 1927), gdzie utwory permu i mezozoiku miały znacznie mniejszą miąższość niż dalej na północy, w bruzdzie duńsko-polskiej. Fakt, że w strefie metakarpackiej miąższość pokrywy permu-mezozoicznej wyraźnie rośnie w kierunku Gór Świętokrzyskich i antyklinorium dolnego Sanu wskazywał zdaniem Kutka i Głazka, iż obszary te stanowiły część bruzdy duńsko-polskiej, co przez wielu autorów nie było dostrzegane. Szczegóły dokonanej analizy paleogeograficznej, w które nie będziemy wchodzić, wykazały, że podczas permu i mezozoiku nie zaznaczała się na obszarze świętokrzyskim żadna elewacja, choć w niektórych okresach rejon położony na południe od rozłamu świętokrzyskiego znajdował się nieco wyżej w stosunku do obszaru na północ od niego. Autorzy pracy zwrócili uwagę, że bruzda duńsko-

-polska odpowiada stosowanemu w literaturze rosyjskojęzycznej terminowi aulakogen³.

Podczas ruchów laramijskich (górny mastrycht-paleocen), które doprowadziły do inwersji rowu duńsko-polskiego i powstania antyklinorium (wału) śródpolskiego, trzon paleozoiczny Gór Świętokrzyskich nie stanowił sztywnego bloku i uległ silniejszym deformacjom niż w cyklu waryscyjskim⁴. *Ponieważ pokrywa permo-mezozoiczna miała mniejszą miąższość w strefie metakarpackiej, aniżeli dalej na północ – ciągnęli swój wywód Kutek i Głazek – odsłonięte zostały w antyklinorium dolnego Sanu i w Górach Świętokrzyskich w wyniku erozji utwory prekambriu lub paleozoiku, podczas gdy wzdłuż osi bardziej północnych części antyklinorium jedynie utwory triasu, jury lub dolnej kredy.* Brak zlepieńców w osadach górnego mastrychtu i paleocenu synklinorium brzeżnego (niecki brzeżnej) wskazywał zdaniem autorów, że antyklinorium nigdy nie tworzyło wyraźnego pasma górskiego. Po paleocenie strefa metakarpacka uległa nieznacznemu wypiętrzeniu, w przeciwieństwie do obszarów Niżu Polskiego, położonych na północ od niej, które podlegały subsydencji i były przykrywane trzeciorzędem⁵. W późnym miocenie południowa część strefy metakarpackiej (wraz z antyklinorium dolnego Sanu) została pogrążona i pokryta osadami miocenu i płaszczowinami fliszu karpackiego (łęk przedkarpacki Nowaka). Góry Świętokrzyskie tworzą zatem tę część antyklinorium śródpolskiego, która uniknęła pogrążenia w trzeciorzędzie (Kutek, Głazek, 1972). Publikacja pracy stanowiła wydarzenie, jest ona cytowana w podręcznikach akademickich (Dadlez, Jaroszewski, 1994; Stupnicka, Stempień-Sałek, 2016) oraz w naukowej literaturze, polskiej i zagranicznej.

Z dniem 1 sierpnia 1976 r. Jan Kutek został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego, po uprzednim nadaniu mu przez Radę Państwa (w lipcu) tytułu profesora nadzwyczajnego (Kutek, 1976). Z regionalnych badań tektonicznych przeszedł on do rozważań w szerszej, kontynentalnej skali – o kontakcie *płyt wschodnioeuropejskiej i środkowo-europejskiej* (Chain i in., 1979), porównaniu tej drugiej z platformą mezyjsko-scytyjsko-turańską, szczególnych cechach polskiej części basenu środkowoeuropejskiego (Kutek, 1980a, b). Te i inne rozważania oraz kontynuowane badania regionalne poprowadziły go do sformułowania na gruncie tektoniki płyt litosferycznych koncepcji ewolucji polskiego basenu permsko-mezozoicznego jako asymetrycznego basenu ryftowego, którą przedstawił w kilku artykułach i wystąpieniach (Kutek, 1994b, 1996a, b, c). Studia nad koncepcją basenu ryftowego kontynuował w ramach projektu nr 368 IGCP *Comparative Evolution of Peri-Tethyan Rift Basins*, realizowanego w latach 1994–1999, jako kierownik części dotyczącej Polski (Kutek, ?). Ich rezultaty przedstawiono w 6 tomie podsumowania programu badawczego *The Peri-Tethys Program* (Kutek, 2001) (ryc. 10).

W 1992 r. Jan Kutek objął stanowisko profesora zwyczajnego w zakresie geotektoniki (Wniosek, 1992), w 1999 r. został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Nauk, a w 2010 r. członkiem rzeczywistym (<https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2010/07-08/kronika-akademicka-fa-07-082010/>).

STRATYGRAFIA NAJWYŻSZEJ JURY

Równoległe biegiły badania Jana Kutka nad stratygrafią górnej jury, prowadzone wspólnie z dr. Andrzejem Wierzbowskim i gronem doktorantów na Niżu Polskim⁶ (Kutek i in., 1973), na Jurze Polskiej (Kutek i in., 1977) i w Pieniach (Kutek, Wierzbowski, 1979, 1986a, b). Był to okres kształtowania się wokół prof. Kutka zespołu uczniów i współpracowników, określanego z czasem mianem *szkoły Kutka*. Choć dominowała w niej problematyka jurajska, to miała cechy uniwersalnej szkoły stratygrafii, a jej twórca dzięki swojej wielkiej erudycji i żywości umysłu tworzył inspirowaną twórczo atmosferę, w której rodziły się nowe pomysły naukowe.

Badania stratygraficzne utworów jurajskich w wierceniach w synklinorium warszawskim (w niecce brzeżnej) były okazją do podjęcia szerszej problematyki stratygraficznej, zwłaszcza stosunku jednostek chronostratygraficznych do jednostek litostratygraficznych i zagadnienia podziału jury górnej Polski na mniejsze jednostki chronostratygraficzne. Autorzy dysponowali obfitym materiałem porównawczym, głównie amonitowym, zebrany na wychoźniach górnourajskich Gór Świętokrzyskich i Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Nie brakowało akcentów polemicznych w sprawie stosowanego podziału chronostratygraficznego, w szczególności najwyższego piętra jury, przez Kutka konsekwentnie określanego jako wołg, zaś przez wielu innych autorów jako portland (Dembowska, 1973).

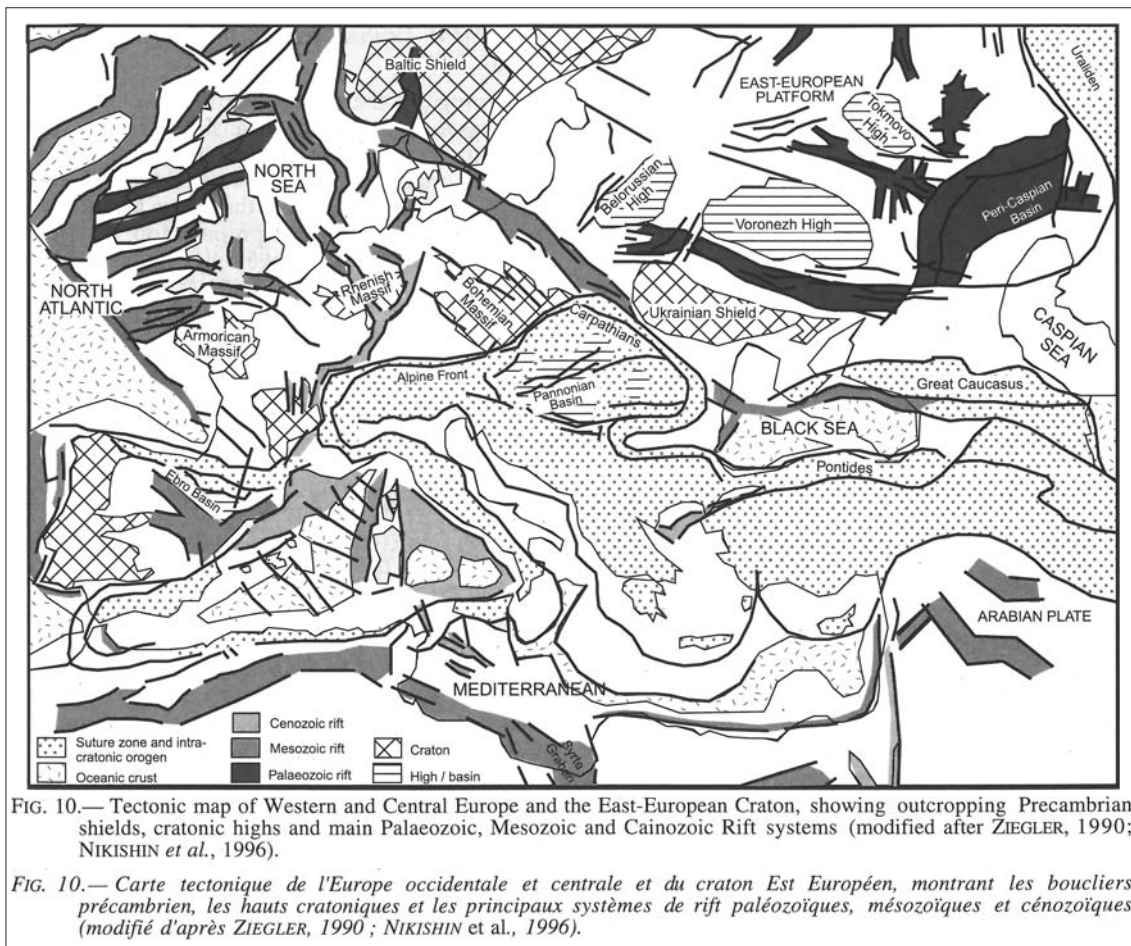
Na uwagę zasługuje dokonana przez prof. J. Kutka i dr. A. Wierzbowskiego rewizja amonitów i podziału biostratygraficznego najwyższego piętra jury w pienińskim pasie skałkowym (Kutek, Wierzbowski, 1979, 1986a, b), wyróżniona nagrodą Sekretarza Naukowego PAN. Amonity z muszlowców odsłoniętych w skałkach Rogoży k. Rogoźnika, które stanowiły przedmiot klasycznej monografii Karla Alfreda Zittela z 1870 r. i rozważań wielu wybitnych badaczy (M. Neumayra, S. Zaręcznego, V. Uhliga, W. Arkel-la, R. Enay'a, K. Birkenmajera), miały doniosłe znaczenie podczas tworzenia podziału tytonu na podpiętra. W czasie próbowań wykonywanych przez różnych badaczy amonity nie były jednak pobierane ze ściśle określonych partii profilów muszlowców, wskutek czego niektóre szczegółowe problemy stratygraficzne nie zostały do końca rozwiązane i pojawiła się potrzeba podjęcia rewizji całości wyników. Prace Kutka i Wierzbowskiego, uzupełnione badaniami muszlowców amonitowych w sąsiednich

³ Termin ten został z czasem przyjęty w literaturze anglojęzycznej i dziś jest powszechnie używany.

⁴ W późniejszej publikacji z poglądu tego autorzy częściowo się wycofali (Głazek, Kutek 1976).

⁵ Paleogenem i neogenem.

⁶ W polskiej literaturze geologicznej jest to nazwa niejednoznaczna. Pierwszą część tomu IV *Budowy geologicznej Polski* (tektonika) zatytułowano *Niż Polski*, obejmując tym mianem cały obszar Polski pozakarpackiej i pozasudeckiej (Pożaryski, 1974). Z kolei w *Regionalizacji tektonicznej Polski – Niż Polski* (Karnkowski, 2008) nazwa jest stosowana jako jednostka geograficzna, obejmująca obszar Polski między Bałtykiem a pasem wyżyn biegnącym od Lubelszczyzny przez obszar świętokrzyski aż po Jurę Krakowsko-Częstochowską. Karnkowski zwrócił uwagę, że z geologicznego punktu widzenia Niż Polski można wyróżnić jako obszar sedymentacji paleogeńsko-neogeńskiej o miąższości osadów do 300 m.

Ryc. 10. Główne struktury ryftowe w Europie (Ziegler i in., 2001)

odślonięciach (Stankowa Skała, Babiarzowa Skała), pozwoliły rozpoznać utwory dolnego i środkowego tytonu, stwierdzić obecność zespołu kalpionelli typowych dla górnego tytonu (poziom *Crassicollaria*) oraz ustalić relacje stratygraficzne między wyróżnianymi ogniwami litostratygraficznymi (Kutek, Wierzbowski, 1979, 1986a, b).

W opinii profesorów A. Wierzbowskiego i B.A. Matyja największe znaczenie w dorobku naukowym Jana Kutka mają badania nad najwyższą jurą epiplatformową w Polsce (Matyja, Wierzbowski, 2013), które rozpoczął na początku swojej działalności geologicznej i prowadził przez kilkadziesiąt lat. Do badań zachęcała go obecność w polskim górnym malmie amonitów zarówno typu wożańskiego, jak i tytońskiego oraz świadomość, że *Polska zdaje się być krajem, gdzie istnieją największe w Europie możliwości szczegółowego zestawienia podziałów stratygraficznych tytonu i wołgu* (Kutek, 1962b).

W 1967 r. Jan Kutek zgłosił na II Kolokwium Jurajskie w Luksemburgu dwie prace: *The Volgian in Poland* oraz, wspólnie z Andrzejem Wierzbowskim, *Biostratigraphy of Uppermost Oxfordian and Lower Kimmeridgian in the Middle Poland Uplands* (Kutek, 1973; Kutek, Wierzbowski, 1973), co zapoczątkowało jego szerokie, międzynarodowe kontakty naukowe⁷ i wieloletnią współpracę z niemieckim

profesorem paleontologii z uniwersytetu w Erlangen, Arnoldem Zeissem. Rozwojowi tych kontaktów sprzyjały zmiany polityczne w Polsce, zachodzące w początkach lat 70., które przejawiały się większym otwarciem na Zachód.

Badania stratygraficzne utworów wołgu (i najwyższego kimerydu) w Polsce prowadzone przez prof. Jana Kutka z udziałem prof. Arnolda Zeissa miały na celu dokonanie możliwie najdokładniejszej korelacji między piętrami wołgu i tytonu, ważne w nich były aspekty paleogeograficzne, paleobiogeograficzne i filogenetyczne (Kutek, Zeiss, 1974, 1989, 1997; Kutek 1994a, b). Udział Zeissa polegał przede wszystkim na opracowaniu paleontologicznym amonitów submedyterańskich, którymi zajmował się od lat. Do Kutka należały badania nad amonitami subborealnymi i cała logistyka badań, przygotowanie materiału paleontologicznego oraz opracowanie kontekstu geologicznego. Dokonane przez niego rozpoznanie stratygraficzne dolnego wołgu w Polsce okazało się dokładniejsze niż na platformie rosyjskiej (Matyja, Wierzbowski, 2013). Wśród wymienionych publikacji znalazły się obszerne monografie amonitów wożańskich, zawierające łącznie ponad 100 plansz z fotografiami okazów. Wyrazem uznania naukowych osiągnięć prof. Kutka w międzynarodowym środowisku badaczy jury było jego członkostwo w Podkomisji Stratygrafii Jury Międzynarod-

⁷ Według informacji, które uzyskałem od dr. Wojciecha Brochwicz-Lewińskiego, do kontaktów J. Kutka z tuzami europejskiej juraistyki dochodziło już wcześniej. Rycina 6 pochodzi z wycieczki odbytej z Francuzami prof. Raymondem Enay'em i dr. Jeannine R. Geysant w Górach Świętokrzyskich w czerwcu 1965 r.

dowej Unii Nauk Geologicznych (International Subcommission of Jurassic Stratigraphy, IUGS), które trwało przez kilka kadencji (1983–1991).

Osiągnięcia prof. Kutka zostały docenione przez jego współpracowników. W swojej książce *Die Ammonitenfauna der Tithonklippen von Ernstrunn, Niederösterreich*, wydanej w 2001 r. przez Muzeum Historii Naturalnej w Wiedniu, Arnold Zeiss wprowadził wśród taksonów szczebla rodzajowego dymorficzną formę (mikrokoncha) o nazwie *Kutekiceras*⁸ (Wierzbowski, 2002). Z kolei w artykule B.A. Matyi i A. Wierzbowskiego (2016) dedykowanym Janowi (Jankowi) Kutkowi został opisany nowy gatunek amonita *Virgatopavlovia janeki*.

W swoim dorobku miał Kutek także niepublikowane opracowania, głównie na temat jury górnej w otworach wiertniczych, zlecane najczęściej na potrzeby poszukiwań węglowodorów przez przemysł naftowy. Najważniejsze z tych opracowań (439 str. maszynopisu i 198 figur) dotyczyło zagadnienia geologicznych warunków powstania złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w utworach jury i kredy obszarów Morza Północnego, Holandii, RFN i Niżu Polskiego na tle rozwoju basenu środkowoeuropejskiego (1980). Sprecyzowane w pracy koncepcje poszukiwawcze znalazły odbicie w planie prac poszukiwawczych przyjętym w Zjednoczeniu Górnictwa Naftowego w maju 1982 r. (Kutek, 1982?).

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA, ADMINISTRACYJNA I ORGANIZACYJNA

Jan Kutek był cenionym wykładowcą akademickim. Prowadził wykłady kursowe ze wstępu do nauk geologicznych, a w późniejszych latach, kiedy zapanowała w geologii teoria tektoniki płyt litosferycznych – z geotektoniki. Cenne były wspomniane już wykłady monograficzne, dotyczące problematyki jurajskiej czy metod i zasad biostratygrafii. Dodać należy wykłady o geologii w ujęciu filozoficznym i historycznym, wygłaszane okazjonalnie, które inspirowały do rozważań i dyskusji, już same ich tytuły brzmiały intrygująco: *Cykliczność, determinizm i tektonika płyt litosfery* (Kutek, 1993), *Sceptyczny esej o geochronologii*, *Teorie tektoniczne w kontekście filozofii nauki*. Był współautorem akademickiego podręcznika *Geologia historyczna* (Makowski, 1977) i siedmiu kolejnych wydań *Przewodnika do ćwiczeń z geologii dynamicznej* w latach 1962–1999. Sprawował opiekę nad pracami dyplomowymi ok. 80 magistrantów i wypromował 9 doktorów: Wiesława Macheja, Krystynę Zawidzką, Jacka Bednarka, Wojciecha Brochwicz-Lewińskiego, Eugeniusza Konarskiego, Bronisława Andrzeja Matyję, Tomasza Zapaśnika, Wojciecha Ozimkowskiego i Wiesławę Kubiłowicz⁹ (Kutek, ?). Trudno dziś określić krąg jego uczniów, za ucznia Jana Kutka uważa się np. prof. Andrzej Wierzbowski, który nie był ani jego magistrantem, ani doktorantem, chociaż zawdzięczał mu wiele dzięki dyskusjom przy przygotowywaniu obu rozpraw. Profesor Kutek był autorem 58 recenzji w sprawie stopni naukowych, tytułów i stanowisk profesorskich,

Ryc. 11. Jan Kutek. Arch. A. Konona

członkiem i przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Geologii Podstawowej WG UW, członkiem rad naukowych niektórych instytutów PAN (Nauk Geologicznych, Geofizyki, Paleobiologii) oraz Państwowego Instytutu Geologicznego i Rady Programowej ds. Poszukiwań Ropy Naftowej i Gazu Ziemnego PGNiG.

Przez wiele lat przewodniczył Radzie Redakcyjnej *Acta Geologica Polonica* (1979–1999). Współpracował z redakcją *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN*. Działalność tę rozpoczął w 1962 r., kiedy opracował 136 haseł z zakresu geologii dynamicznej, obejmujących litery G–Z, sukcesywnie publikowanych w kolejnych tomach encyklopedii. Wrócił do niej w latach 2001–2005, przygotowując wszystkie hasła geotektoniczne na litery E–Z do nowego wydania encyklopedii.

Profesor Kutek pełnił wiele różnych funkcji na uczelni, udzielał się także w PAN, szczególnie w Komitecie Nauk Geologicznych. Był wieloletnim członkiem Rady Wydziału Geologii (1969–2005), podczas czterech kadencji zasiadał w Senacie UW. W trudnych latach 80. był dziekanem Wydziału Geologii. Okoliczności jego mianowania na to stanowisko wiązały się z gorącymi wydarzeniami sierpnia 1980, które na UW skutkowały m.in. usunięciem jesienią ze stanowiska rektora Zygmunta Rybickiego, a na Wydziale Geologii dymisją dziekana Witolda C. Kowalskiego. Nowy rektor Henryk Samsonowicz po przeprowadzeniu nieformalnej konsultacji z członkami Rady Wydziału dziekanem mianował prof. Jana Kutka, wskazanego przez radę spośród kilku przedstawionych przez niego kandydatów (Szulczewski, 2016). Na stanowisku tym prof. Kutek pozostał bez mała 4 lata, do września 1984 r.

Należy także wspomnieć o jego działalności w Polskim Towarzystwie Geologicznym, które w roku 1994 wyróżniło go honorowym członkostwem (Kutek, ?). Zasługi Kutka były niekwestionowane, w latach 1975–1981 był członkiem Zarządu Głównego PTG, przez wiele kadencji członkiem Sądu Koleżeńskiego, należał do Komisji ds.

⁸ Nie jest to zgodne z biologicznym traktowaniem gatunku i stanowi przykład świadomej typologii stosowanej w stratygrafii (Wierzbowski, 2002).

⁹ Do publicznej obrony rozprawy doktorskiej W. Kubiłowicz nie doszło wskutek rezygnacji doktorantki z powodów osobistych (inf. ustna B.A. Matyi, 2019).

Ryc. 12. Jan Kutek z rodziną, od lewej: żona Barbara, matka Stanisława, syn Piotr i jego siostra Joanna. Zagościnniec, ok. 1975 r.

Nagrody Krzysztofa Beresa i Komisji ds. Nagrody Ludwika Zejsznera, uczestniczył w organizowaniu trzech zjazdów terenowych towarzystwa: w Krakowie (1971), Starachowicach (1976) i w Bełchatowie (1980).

Nie można pominąć działalności politycznej Kutka w Stronnictwie Demokratycznym (SD), do którego wstąpił w 1958 r. i był jego aktywnym działaczem na różnych szczeblach, uczelnianym, dzielnicowym, stołecznym, przez jedną kadencję należał do Centralnego Komitetu SD (Kutek, 1976).

Obłożenie tyłoma obowiązkami administracyjnymi i organizacyjnymi musiało odbijać się na jego aktywności naukowej, która w pewnych okresach słabła, szczególnie w latach pełnienia funkcji dziekana, o czym pisał: *Po objęciu w grudniu 1980 r. stanowiska dziekana Wydziału Geologii (które zajmuję do chwili obecnej), przy prowadzeniu zajęć dydaktycznych w wymiarze 210 godzin lub większym, nie miałem czasu na opublikowanie pracy, którą uważałbym za poważne osiągnięcie. Opublikowałem jedynie kilka prac drobniejszych, i złożyłem do druku część >Przewodnika do ćwiczeń z geologii dynamicznej<, wydanie IV, zmienione (Kutek, 1982?)*.

Profesora Jana Kutka cechował wybitny intelekt i twórcza wyobraźnia, był typem myśliciela i wiele jego koncepcji rodziło się na drodze teoretycznych rozważań w domowym zaciszu. Żył skromnie, otoczony książkami, nie przywiązywał wagi do wygod, choć w dobrym towarzystwie potrafił się przeobrażać w prawdziwego *bon vivanta*. Związany swoją naukową pasją z Warszawą w Kościeniewiczach na Podlasiu, gdzie w drewnianym dworku Zagościnniec mieszkała jego żona z synem Piotrem, nie mógł być często.

Z kolei żona kultywowała rodzinną tradycję, gospodarując na resztkach dawnej posiadłości, w skromnym dworku okolonym cienistym parkiem. Z czasem sytuacja się zmieniła, gdy Piotr wrócił do Warszawy w celu kontynuowania nauki, prof. Kutek nadal jeździł do Zagoścince, który stał się jego ulubionym miejscem, o którym chętnie wspominał w rozmowach z przyjaciółmi i kolegami. W roku 2005 przeszedł na emeryturę, ale działalność naukową kontynuował niemal do końca pracowitego życia.

Zmarł po ciężkiej chorobie 24 października 2013 r. w Warszawie, pochowany został na cmentarzu parafialnym w Piszczacu, nieopodal Kościeniewicz, u boku swojej żony. *Profesor Jan Kutek będzie zapamiętany jako wybitny stratygraf jurajski, człowiek który wprowadził nowe idee do stratygrafii oraz zmienił stratygraficzną interpretację systemu jurajskiego w Polsce. Jego aktywność naukowa i dokonania zawsze wywoływały żywy oddźwięk, a jego podejście do stratygrafii oddziaływało na szereg badaczy, skupiając ich wokół niego. Z jego śmiercią zakończył się bardzo ważny okres badań stratygraficznych systemu jurajskiego, nie tylko w Polsce – tak pożegnali Jana Kutka jego uczniowie i przyjaciele, profesorowie Bronisław A. Matyja i Andrzej Wierzbowski (Matyja, Wierzbowski, 2013).*

Dziękuję wszystkim osobom, które zechciały podzielić się wspomnieniami o profesorze Kutku. Szczególnie wdzięczny jestem dr. Wojciechowi Brochwicz-Lewińskiemu, prof.: Bronisławowi A. Matyi, Markowi Narkiewiczowi i Andrzejowi Wierzbowskiemu, któremu winien jestem ponadto podziękowania za recenzję artykułu. Osobne podziękowanie kieruję do Pana Piotra Kutka za udostępnienie różnych niepublikowanych materiałów Ojca i albumów fotograficznych, a także za Jego ciepłe wspomnienia o Nim.

LITERATURA

- ALMANACH Absolwentów IV L.O. im. H. Sienkiewicza w Częstochowie. www.absolwenci.sieniu.czest.pl
BARCZYK W. 1969 – Opinia o dr Janie Kutku adiunkcie Zakładu Geologii Ogólnej. Maszynopis, s. 2. Teczka osobowa J. Kutka, sygn. K 27,032, Arch. UW.
CHAIN W.E., PETRENKO W.S., KUTEK J., TROFIMOW D.M., KAC J.G. 1979 – K woprosu o soczlenienii Russkoj i Srednie-Jewropejskoj plit. Vestnik Moskovskogo Universiteta. Ser. Geol., 2: 27–32.
DADLEZ R., JAROSZEWSKI W. 1994 – Geotektonika. Wyd. Geol., Warszawa, s. 743.
DEMBOWSKA J. 1973 – Portland na Niżu Polskim. Pr. Inst. Geol., 70.
GŁAZEK J., KUTEK J. 1976 – Powaryscyjski rozwój geotektoniczny obszaru świetokrzyskiego. Przew. XLVIII Zjazdu PTG, Starachowice, 24–26 września 1976. Wyd. Geol., Warszawa: 14–51.
GRADZIŃSKI R., KOSTECKA A., RADOMSKI A., UNRUG R. 1986 – Zarys sedimentologii. Wyd. Geol., Warszawa.
KARNKOWSKI P.H. 2008 – Regionalizacja tektoniczna Polski – Niż Polski. Prz. Geol., 56 (10): 895–903.
KUTEK J. 1953 – Podanie w sprawie przeniesienia z Uniwersytetu Wrocławskiego na Uniwersytet Warszawski. Rkp, s. 1. Teczka studencka J. Kutka, sygn. WG 27,105, Arch. UW.
KUTEK J. 1955 – Życiorys. Maszynopis, s. 1. Teczka osobowa J. Kutka, sygn. K 27,032, Arch. UW.
KUTEK J. 1961a – Korelacja środkowego bononu Tomaszowa Mazowieckiego i Antoninowa. Prz. Geol., 9 (12): 662–663.
KUTEK J. 1961b – Kimeryd i bonon Stobnicy. Acta Geol. Pol., 11 (1): 103–183.
KUTEK J. 1962a – Problematyka stratygraficzna kimerydu i najwyższego oksfordu Polski. Acta Geol. Pol., 12 (4): 529–540.
KUTEK J. 1962b – Góry kimeryd i dolny wołg pn.-zachodniego obrzeżenia mezozoicznego Gór Świętokrzyskich. Acta Geol. Pol., 12 (4): 445–527.
KUTEK J. 1967 – Z zagadnień stratygrafii górnej jury w Polsce. [W:] I Jurajskie Kolokwium w Polsce. Biul. Inst. Geol., 203: 87–114.

- KUTEK J. 1968 – Kimeryd i najwyższy oksford południowo-zachodniego obrzeżenia mezozoicznego Gór Świętokrzyskich. Część I – Stratygrafia. *Acta Geol. Pol.*, 18 (3): 493–586.
- KUTEK J. 1969 – Kimeryd i najwyższy oksford południowo-zachodniego obrzeżenia mezozoicznego Gór Świętokrzyskich. Część II – Paleogeografia. *Acta Geol. Pol.*, 19 (2): 221–321.
- KUTEK J. 1972 – Poziomy biostratygraficzne – zarys problematyki. *Postępy nauk geol.*, 4: 5–43.
- KUTEK J. 1973 – The Volgian in Poland. *Mém. B.R.G.M.*, 75: 339–345.
- KUTEK J. 1976 – Życiorys. *Maszynopis*, s. 1. Teczka osobowa J. Kutka, sygn. K 27, 032. Arch. UW.
- KUTEK J. 1977 – Jura. [W:] Makowski H. (red.), *Geologia historyczna*. Wyd. Geol., Warszawa: 559–646.
- KUTEK J. 1980a – Porównanie płyty środkowoeuropejskiej z platformą mezyjsko-scytyjsko-turańską. *Prz. Geol.*, 28 (3): 143–146.
- KUTEK J. 1980b – Cechy szczególne polskiej części basenu środkowoeuropejskiego. *Prz. Geol.*, 28 (3): 139–142.
- KUTEK J. 1982? – Oświadczenie w sprawie osiągnięć naukowych w ostatnich dwóch latach. *Maszynopis*, s. 1. Teczka osobowa J. Kutka, sygn. K 27, 032. Arch. UW.
- KUTEK J. 1993 – Cykliczność, determinizm i tektonika płyt litosfery. *Prz. Geol.*, 41 (5): 327–328.
- KUTEK J. 1994a – The Scythicus Zone (Middle Volgian) in Poland: its ammonites and biostratigraphic subdivision. *Acta Geol. Pol.*, 44 (1–2): 1–33.
- KUTEK J. 1994b – Jurassic tectonic events in south-eastern cratonic Poland. *Acta Geol. Pol.*, 44 (3–4): 167–221.
- KUTEK J. 1996a – Polski basen permsko-mezozoiczny jako asymetryczny basen ryftowy. V Krajowe Spotkanie Sedymetologów, Warszawa-Góry Świętokrzyskie-Ponidzie-Mazowsze, 17–21 czerwca 1996, 26-R, s. 2.
- KUTEK J. 1996b – Zaawansowane modele tektoniczne i architektura basenów sedimentacyjnych. V Krajowe Spotkanie Sedymetologów, Warszawa-Góry Świętokrzyskie-Ponidzie-Mazowsze, 17–21 czerwca 1996, 27-R, s. 2.
- KUTEK J. 1996c – Obszar niecki nidziańskiej jako część polskiego permsko-mezozoicznego basenu ryftowego. [W:] Kowalski B.J. (red.), *Zagadnienia geologii niecki nidziańskiej*. Pr. Inst. Geogr. WSP w Kielcach, 1. Kielce: 51–66.
- KUTEK J. 2001 – The Polish Permo-Mesozoic Rift Basin. [W:] Ziegler P.A., Cavazza W., Robertson A.H.F., Crasquin-Soleau S. (red), *Peri-Tethys, Memoir 6: Peri-Tethyan Rift/Wrench Basins and Passive Margins. Mémoires du Muséum d'histoire naturelle*, 186: 213–236.
- KUTEK J. 2002 – Czas a geologia. *Prz. Geol.*, 50 (9): 794–795.
- KUTEK J. ? – Spis prac naukowych, dane do cv, wydruk komputerowy, s. 19. Z archiwum J. Kutka.
- KUTEK J., GŁĄZEK J. 1972 – The Holy Cross area, Central Poland, in the Alpine cycle. *Acta Geol. Pol.*, 22 (4): 603–653.
- KUTEK J., MATYJA B.A., WIERZBOWSKI A. 1973 – Problematyka stratygraficzna górnej jury z kilku wierceń w synklinorium warszawskim. *Acta Geol. Pol.*, 23 (3): 547–575.
- KUTEK J., WIERZBOWSKI A. 1973 – Biostratigraphy of Uppermost Oxfordian and Lower Kimmeridgian in the Middle Poland Uplands. *Mém. B.R.G.M.* 75: 473–477.
- KUTEK J., WIERZBOWSKI A. 1979 – Lower to Middle Tithonian ammonite succession at Rogoźnik in the Pieniny Klippen Belt. *Acta Geol. Pol.*, 29 (2): 196–205.
- KUTEK J., WIERZBOWSKI A. 1986a – Stratygrafia muszlowców amonitowych (jura górna-berias) sukcesji czorsztyńskiej pienińskiego pasa skałkowego. *Prz. Geol.*, 34 (6): 309–316.
- KUTEK J., WIERZBOWSKI A. 1986b – A new account on the Upper Jurassic stratigraphy and ammonites of the Czorsztyń succession, Pieniny Klippen Belt, Poland. *Acta Geol. Pol.*, 36 (4): 289–316.
- KUTEK J., WIERZBOWSKI A., BEDNAREK J., MATYJA B.A., ZAPAŚNIK T. 1977 – Z problematyki stratygraficznej osadów górnourajskich Jury Polskiej. *Prz. Geol.*, 25 (8–9): 438–445.
- KUTEK J., WITKOWSKI A. 1963 – Kimeryd i bonon z wierceń w Zarzęcinie. *Kwart. Geol.*, 7 (1): 159–168.
- KUTEK J., ZEISS A. 1974 – Tithonian-Volgian ammonites from Brzostówka near Tomaszów Mazowiecki, Central Poland. *Acta Geol. Pol.*, 24 (3): 505–542.
- KUTEK J., ZEISS A. 1989 – Further data on the correlation of the Middle/Upper Tithonian with the Lower/Middle Volgian boundary. [W:] Rocha R.B., Soares A.F. (red), 2nd Intern. Symposium on Jurassic Stratigraphy, Lisboa: 623–639.
- KUTEK J., ZEISS A. 1997 – The highest Kimmeridgian and Lower Volgian in Central Poland; their ammonites and biostratigraphy. *Acta Geol. Pol.*, 47 (3–4): 107–198.
- MAKOWSKI H. (red.) 1977 – *Geologia historyczna*. Wyd. Geol., Warszawa, s. 883.
- MATYJA B.A., WIERZBOWSKI A. 2013 – Jan R. Kutek (1935–2013) - Orbitalary. *Volumina Jurassica*, 11: 165–166.
- MATYJA B.A., WIERZBOWSKI A. 2016 - Ammonites and ammonite stratigraphy of the uppermost Jurassic (Tithonian) of the Owadów-Brzezinki quarry (Central Poland). *Vol. Juras.*, 14: 65–122.
- MIECZNIK J.B. 2017 – O losach polskich geologów. Wokół geologii. *Wyd. Państw. Inst. Geol.*, Warszawa, s. 312.
- NEKROLOG J. Kutka bez podpisu, s. 1.
- NOWAK J. 1927 – Zarys tektoniki Polski. II Zjazd Słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce, Kraków.
- PASSENDORFER E. 1956 – Opinia o Obywatelu Janie Ryszardzie Kutku. *Maszynopis*, s. 1. Teczka studencka J. Kutka, nr WG 27, 105, Arch. UW.
- PASSENDORFER E. 1967 – Protokół z obrad plenarnych I Jurajskiego Kolokwium w Polsce. *Biul. Inst. Geol.*, 203.
- PASSENDORFER E. 1978 – Rozwój poglądów na budowę geologiczną Tatr w okresie powojennym. *Pr. Muz. Ziemi*, 28: 3–33.
- POŻARYSKI W. (red.) 1974 – Niż Polski. [W:] *Budowa geologiczna Polski*. T. Tektonika. Cz. 1. Wyd. Geol., Warszawa.
- SŁOWNIK artystów plastyków Okręgu Warszawskiego ZPAP 1945–1970. Warszawa, 1972.
- STUPNICKA E., STEMPIŃ-SALEK M. 2016 – *Geologia regionalna Polski*. Wyd. UW.
- SZULCZEWSKI M. 2016 – *Nauki geologiczne*. [W:] *Nauki ścisłe i przyrodnicze na Uniwersytecie Warszawskim. Monumenta Universitatis Varsoviensis 1816–2016*. Wyd. UW, Warszawa: 544–669.
- ŚWIDZIŃSKI H. 1963 – Opinia o pracy doktorskiej mgr. Jana Kutka p.t. „Górny kimeryd i dolny wołg pn.-zachodniego obrzeżenia mezozoicznego gór Świętokrzyskich”. *Maszynopis*, s. 4. Teczka WG dr – 126 (przewód doktorski).
- ŚWIDZIŃSKI H. 1967 – Przedmowa. [W:] I Jurajskie Kolokwium w Polsce, Warszawa, czerwiec, 1964. *Biul. Inst. Geol.*, 203: 5–6.
- WIERZBOWSKI A. 2002 – Die Ammonitenfauna der Tithonklippen von Ernstbrunn, Niederösterreich (rec.). *Prz. Geol.*, 50, 1: 23.
- WNIOSEK o mianowanie... 1992. *Maszynopis*, s. 3. Teczka osobowa J. Kutka, sygn. K 27, 032. Arch. UW.
- WÓJCİK Z. 1988 – Edward Passendorfer i złoty okres geologii tatrzańskiej. *Wierchy*, 54 (za 1985): 45–61.
- ZASADY polskiej klasyfikacji, terminologii i nomenklatury stratygraficznej. *Inst. Geol. Instrukcje i metody badań geologicznych*, 33. Wyd. Geol., Warszawa 1975.
- ZIEGLER P.A., CLOETINGH S., GUIRAUD R., STAMPFLI G.M. 2001 – Peri-Tethyan platforms: constraints on dynamics of rifting and basin inversion. [W:] Ziegler P.A., Cavazza W., Robertson A.H.F., Crasquin-Soleau S. (red), *Peri-Tethys Memoir 6, Peri-Tethyan Rift/Wrench Basins and Passive Margins. Mémoires du Muséum d'histoire naturelle*, 186: 9–49.

Praca wpłynęła do redakcji 16.09.2019 r.
Akceptowano do druku 4.10.2019 r.

Serwis fotograficzny na str. 1019

**Profesor Jan Kutek – wybitny badacz jury, stratygraf, sedymentolog i tektonik
– patrz str. 973**

Ryc. 13. Pracownicy Zakładu Geologii Dynamicznej Wydziału Geologii UW w roku 1967, od lewej: dr Andrzej Wierzbowski, mgr Krzysztof Grzybowski, dr Piotr Roniewicz, dr Wojciech Jaroszewski, mgr Jerzy Giżejowski, doc. Zbigniew Kotański, mgr Bernard Koisar, Franciszek Budynek, dr Michał Szulczewski, prof. Edward Passendorfer, Henryk Siech, mgr Małgorzata Siemiątkowska-Giżejowska, Marek Brzezicki, doc. Wiesław Barczyk, dr Jerzy Głazek, mgr Krystyna Zawidzka, dr Andrzej Radwański, dr Stanisław Rudowski i dr Jan Kutek

Ryc. 14. W Górach Świętokrzyskich, od lewej stoją: Jan Kutek, Michał Szulczewski, Małgorzata Siemiątkowska, 1965 r.

Ryc. 15. Jan Kutek z synem Piotrem, Jura Krakowsko-Częstochowska, ok. 1984 r.

Ryc. 16. Uroczystość wręczenia dyplomów doktorskich na Uniwersytecie Warszawskim, 8 marca 1978 r. Promotorzy i doktorzy, siedzą od lewej profesorowie: Piotr Roniewicz, Jan Kutek, Włodzimierz Kowalski (prodziekan), Adam Urbanek, Andrzej Radwański, stoją od lewej: doc. Ryszard Wyrwicki i nowi doktorzy: Antoni Hoffman, Tadeusz Merta, Bronisław A. Matyja, Tomasz Zapaśnik, Marek Narkiewicz, Elżbieta Gaździcka. Wszystkie fot. z arch. J. Kutka